

Fattigdom i alderdommen

Et sociologisk studie af levekår og hverdagsliv blandt de fattigste danske folkepensionister

SOCIOLOGISK INSTITUT
DET SAMFUNDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET
PH.D.-AFHANDLING 2018 · ISBN 978-87-7209-226-3

RIKKE NØHR BRÜNNER

Fattigdom i alderdommen

Et sociologisk studie af levkår og hverdagsliv
blandt de fattigste danske folkepensionister

Fattigdom i alderdommen

*Undersøgelsen er finansieret af
VIVE og Fonden Ensomme Gamles Værn*

Ph.d.-afhandling 2018 © Rikke Nøhr Brüner

ISBN 978-87-7209-226-3 (trykt bog)

ISBN 978-87-7209-233-1 (e-bog)

Trykt hos SL grafik, Frederiksberg (slgrafik.dk)

Fattigdom i alderdommen

Et sociologisk studie af levekår og hverdagsliv
blandt de fattigste danske folkepensionister

Rikke Nøhr Brüner

Ph.d.-afhandling

Sociologisk Institut, Københavns Universitet

Forord.....	4
Introduktion.....	6
Baggrund.....	6
Fattigdom og risikofaktorer.....	7
Den sociale konstruktion af alderdommen.....	8
Fattigdom i alderdommen – anderledes end i andre livsfaser.....	9
Forskningsspørgsmål og afhandlingens bidrag til eksisterende forskning.....	11
Den danske folkepension historisk set.....	12
Den danske folkepension anno 2018.....	15
Teoretisk ramme.....	18
Et hverdagsliv i fattigdom.....	18
Livsløb.....	19
Levekår.....	20
Habitus, praktisk sans og kapital.....	21
Relativ fattigdom.....	22
Indkomstmetoden.....	23
Standardbudgetmetoden.....	24
Afsavnsmetoden.....	25
Administrative eller politiske fattigdomsdefinitioner.....	26
Afhandlingens tilgang til fattigdom.....	27
Forskningsdesign, metode, dataindsamling.....	27
Den kvantitative del.....	28
Ældredatabasen.....	28
Registerdata.....	29
Definition af populationen.....	29
Den kvalitative del.....	33
Dataanalyse.....	36
Kvalitet i forskningen, interviewerens rolle i interviewet og generaliserbarhed.....	36
Etik.....	40
Konklusioner.....	41
Referencer.....	48

Afhandlingens fire artikler	57
Artikel 1: Inequality in Living Conditions among Danish State Pensioners	57
Artikel 2: Making Meaning of Financial Scarcity in Old Age	83
Artikel 3: Making Ends Meet in Financial Scarcity in Old Age.....	110
Artikel 4: Hverdagslivet blandt de fattigste danske folkepensionister	136
Bilag 1: Interviewguide.....	149
Resume.....	153
Summary	155

Forord

Denne ph.d.-afhandling er et sociologisk studie af fænomenet fattigdom i den sidste del af menneskelivet – i alderdommen. En del af menneskelivet, som virker lige dele fascinerende og skræmmende på mig. Skræmmende, fordi alderdommen er den livsfase, der statistisk set er tættest på døden, og fascinerende, fordi mennesker i alderdommen har akkumuleret livserfaring og livsindsigt gennem et langt liv. Som Kierkegaard bemærkede, så leves livet forlæns, men forstås baglæns, hvilket altid har irriteret mig, og min forskningsmæssige interesse i alderdommen afspejler blandt andet mit forsøg på at få et indblik i noget af den livsindsigt, som gamle mennesker besidder. Ph.d.-afhandlingen er endvidere for mig en manifestation af en stor personlig og faglig bedrift – tre års fokus på ét fænomen udfordrer et rastløst menneske. Meget af afhandlingen er da også udsprunget af ideer, der er kommet til mig, mens jeg har bevæget mig rundt om Søerne i København.

Jeg er en stor tak skyldig til de mange gode mennesker, som på forskellig vis har bidraget til, at afhandlingen er blevet en realitet. Tak til de 16 gamle mennesker, som med stor gæstfrihed bød mig ind i ikke blot deres fysiske hjem, men også ind i deres livsverden. Min oplevelse er, at de fandt det ligeså interessant at fortælle om deres liv, som jeg fandt det at lytte. Tak til alle de dejlige kvinder på VIVE (tidligere SFI), som jeg gennem årene har delt kontor og dermed også udfordringer, glæder, gode snakke samt frokost med: Maria Røgeskov, Sine Kierkegaard, Annemette Svane-Petersen, Ida Gran Andersen, Sofie Dencker-Larsen, Stine Tankred Luckow og Pernille Skovbo Rasmussen. Tak til Malene Rode Larsen for at stille din skarpe viden om registerdata og ikke mindst din store venlighed og tålmodighed til rådighed i forbindelse med Artikel 1 – du har skånet mig for mange bekymringer. Og tak til Sidse Schoubye Andersen, medforfatter til Artikel 2, veninde og forsker-fælle – aldrig har det været så spændende, lærerigt, og hyggeligt at skrive en artikel.

Tak til VIVE og Fonden Ensomme Gamles Værn for at have støttet afhandlingen økonomisk. Min hovedvejleder lektor Jørgen Elm Larsen, Sociologisk Institut, skal have tak for med stor grundighed, overblik og tålmodighed at have givet mig konstruktiv feedback på utallige artikeludkast, og min bivejleder på VIVE, seniorforsker Lars Benjaminsen, skal have tak for konstruktive kommentarer til Artikel 1 og Artikel 3. Desuden tak til Christine E. Swane, kultursociolog, ph.d. og direktør i Fonden Ensomme Gamles Værn, for at have været uundværlig i den indledende ideudvikling, formulering af projektbeskrivelse og ikke mindst projektf finansiering. Undervejs i forskningsprocessen har Christine endvidere bidraget med konstruktive kommentarer til artiklerne, taget sig tid til en kop kaffe og en snak samt ikke mindst været godt selskab på konferencer.